

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

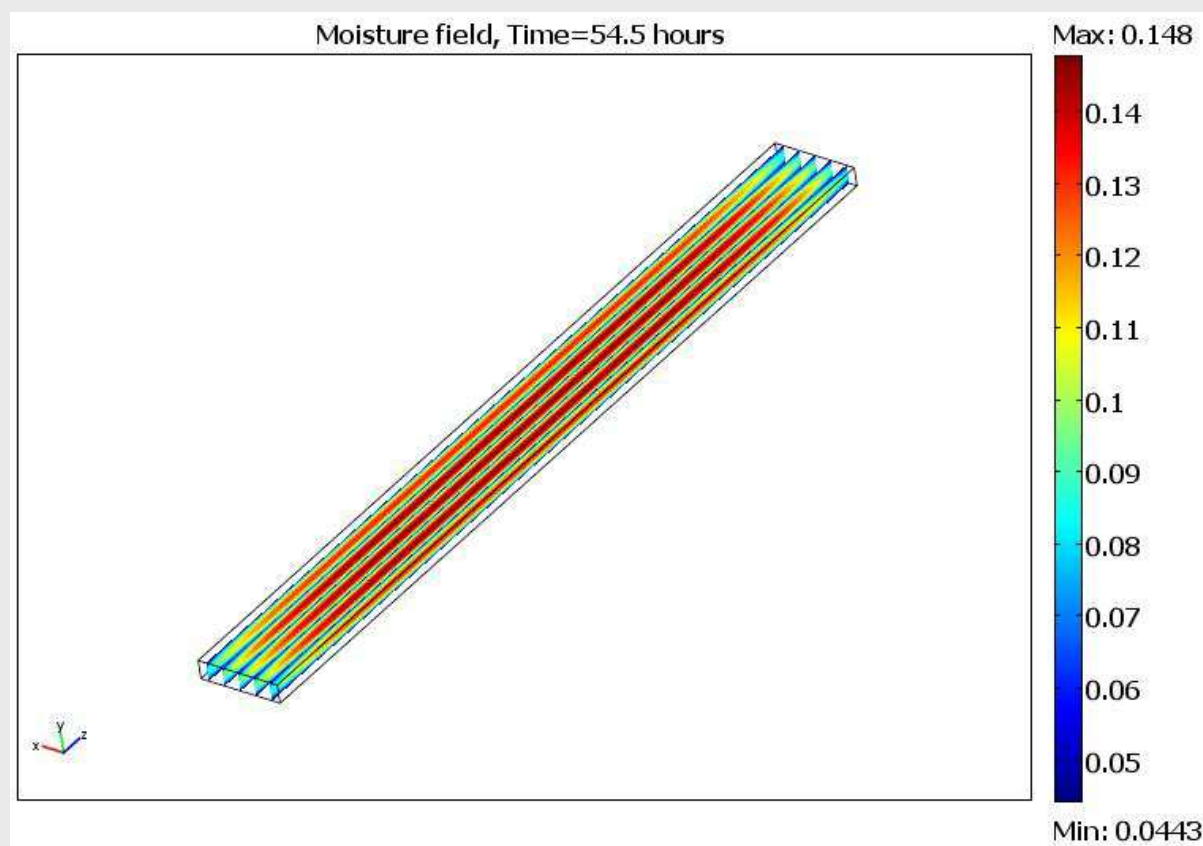
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Technologie a procesy sušení dřeva

5. Deformačně-napěťové pole ve dřevě během sušení

V této prezentaci jsou ke stávajícím teplotně-vlhkostním rovnicím přidány rovnice popisující deformace a napětí ve dřevě, které vznikají při změnách vlhkosti a teploty.

Vliv gradientu teploty na deformace dřeva je většinou zanedbatelný. Simulace může být provedena například v programu Comsol Multiphysics s podporou programu MATLAB. Pro popis deformací a napětí je třeba definovat složky posunutí ve směru os x , y , z vektorem (u, v, w) . Deformace jsou potom popsány symetrickým tensorem obsahující tři normálové složky $(\varepsilon_x, \varepsilon_y, \varepsilon_z)$ a v případě symetrie tři smykové složky $(\varepsilon_{xy}, \varepsilon_{yz}, \varepsilon_{xz})$.

Napětí jsou analogicky k deformacím popsány symetrickým tensorem o třech normálových $(\sigma_x, \sigma_y, \sigma_z)$ a třech smykových složkách $(\sigma_{xy}, \sigma_{yz}, \sigma_{xz})$.

Zavedme následující značení:

$$\boldsymbol{\sigma} = \begin{pmatrix} \sigma_x \\ \sigma_y \\ \sigma_z \\ \tau_{xy} \\ \tau_{yz} \\ \tau_{xz} \end{pmatrix}$$

$$\boldsymbol{\varepsilon} = \begin{pmatrix} \varepsilon_x \\ \varepsilon_y \\ \varepsilon_z \\ \varepsilon_{xy} \\ \varepsilon_{yz} \\ \varepsilon_{xz} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial u}{\partial x} \\ \frac{\partial v}{\partial y} \\ \frac{\partial w}{\partial z} \\ \frac{1}{2} \left(\frac{\partial u}{\partial y} + \frac{\partial v}{\partial x} \right) \\ \frac{1}{2} \left(\frac{\partial v}{\partial z} + \frac{\partial w}{\partial y} \right) \\ \frac{1}{2} \left(\frac{\partial w}{\partial x} + \frac{\partial u}{\partial z} \right) \end{pmatrix}$$

$$\boldsymbol{\varepsilon}_M = \begin{pmatrix} \varepsilon_{Mx} \\ \varepsilon_{My} \\ \varepsilon_{Mz} \\ \varepsilon_{Mxy} \\ \varepsilon_{Myz} \\ \varepsilon_{Mxz} \end{pmatrix} = (M - M_0) \begin{pmatrix} CME_T \\ CME_R \\ CME_L \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

$$\boldsymbol{\varepsilon}_T = \begin{pmatrix} \varepsilon_{Tx} \\ \varepsilon_{Ty} \\ \varepsilon_{Tz} \\ \varepsilon_{Txy} \\ \varepsilon_{Tyz} \\ \varepsilon_{Txz} \end{pmatrix} = (T - T_0) \begin{pmatrix} CTE_T \\ CTE_R \\ CTE_L \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$$

kde $\boldsymbol{\varepsilon}_M$ je vektor vlhkostních deformací, $\boldsymbol{\varepsilon}_T$ je vektor teplotních deformací, CME_T , CME_R , CME_L jsou koeficienty vlhkostní deformace a CTE_T , CTE_R , CTE_L jsou koeficienty teplotní deformace.

Potom podle Hookova zákona platí následující vztah: $\boldsymbol{\sigma} = \mathbf{C}(\boldsymbol{\varepsilon} - \boldsymbol{\varepsilon}_M - \boldsymbol{\varepsilon}_T)$

$$\mathbf{C} = (C_{ij})_{i,j=1,\dots,6} = \begin{pmatrix} \frac{E_x(1-\mu_{yz}\mu_{zy})}{\Delta} & \frac{E_x(\mu_{yx}+\mu_{zx}\mu_{yz})}{\Delta} & \frac{E_x(\mu_{zx}+\mu_{yx}\mu_{zy})}{\Delta} & 0 & 0 & 0 \\ \frac{E_y(\mu_{xy}+\mu_{xz}\mu_{zy})}{\Delta} & \frac{E_y(1-\mu_{zx}\mu_{xz})}{\Delta} & \frac{E_y(\mu_{zy}+\mu_{zx}\mu_{xy})}{\Delta} & 0 & 0 & 0 \\ \frac{E_z(\mu_{xz}+\mu_{xy}\mu_{yz})}{\Delta} & \frac{E_z(\mu_{yz}+\mu_{xz}\mu_{yx})}{\Delta} & \frac{E_z(1-\mu_{xy}\mu_{yx})}{\Delta} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 2G_{xy} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 2G_{yz} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 2G_{xz} \end{pmatrix}$$

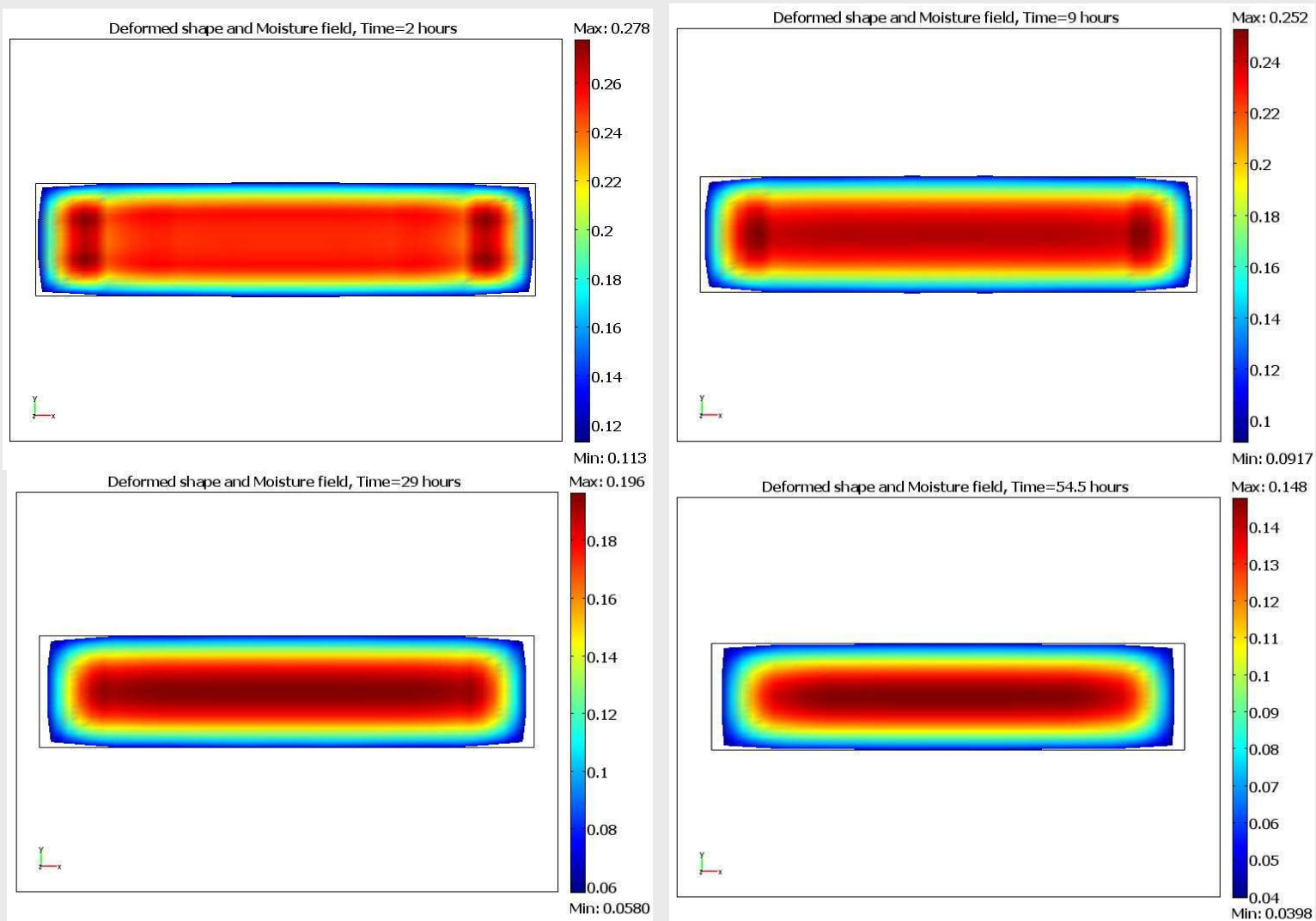
$$\Delta = 1 - \mu_{xy}\mu_{yx} - \mu_{yz}\mu_{zy} - \mu_{zx}\mu_{xz} - 2\mu_{xy}\mu_{yz}\mu_{zx}$$

je Hookova matice s mechanickými vlastnostmi material jako jsou moduly pružnosti E_x , E_y , E_z a Poissonovy čísla μ_{kl} , kde indexy $k, l = x, y, z$.

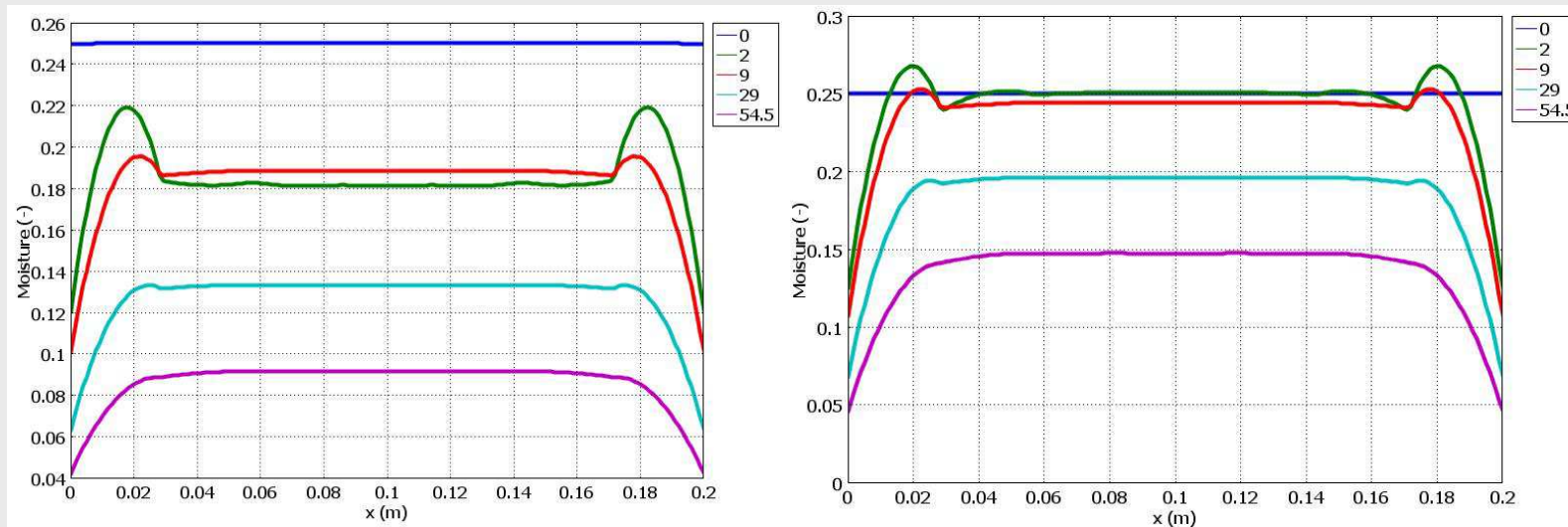
Výsledná soustava tří parciálních diferenciálních rovnic pro neznámé tři složky posunutí (u , v , w) vypadá následovně:

$$\rho \frac{\partial^2 u}{\partial t^2} - \frac{\partial \sigma_x}{\partial x} - \frac{\partial \tau_{xy}}{\partial y} - \frac{\partial \tau_{xz}}{\partial z} = F_x$$
$$\rho \frac{\partial^2 v}{\partial t^2} - \frac{\partial \tau_{xy}}{\partial x} - \frac{\partial \sigma_y}{\partial y} - \frac{\partial \tau_{yz}}{\partial z} = F_y$$
$$\rho \frac{\partial^2 w}{\partial t^2} - \frac{\partial \tau_{xz}}{\partial x} - \frac{\partial \tau_{yz}}{\partial y} - \frac{\partial \sigma_z}{\partial z} = F_z$$

kde $\mathbf{F}=(F_x, F_y, F_z)$ značí vnější silové působení na těleso.

Tento obrázek ilustruje vliv Soretova efektu na distribuci vlhkosti uvnitř řeziva. Můžete vidět, že na začátku sušení je vliv Soretova efektu největší a po 10 hodinách (kdy je řezivo již prohřáté – teplota je rovnoměrně rozložena – gradient teploty se nuluje) vymizí. Na začátku sušení tento efekt způsobí zvýšení vlhkosti pod povrchovými vrstvami nad počáteční vlhkost.

a)

b)

Simulované vlhkostní profily uprostřed tloušťky řeziva ($y=0.0225$ m) a podél šířky řeziva (podél osy x) v průřezu a) na čele ($z=0$) a b) uprostřed délky řeziva ($z=1$)

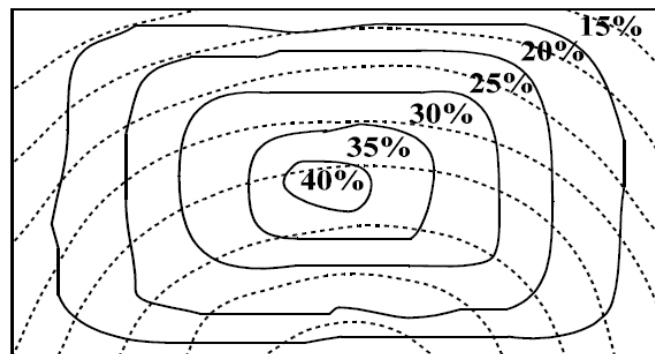

Napětí ve dřevě během jeho sušení

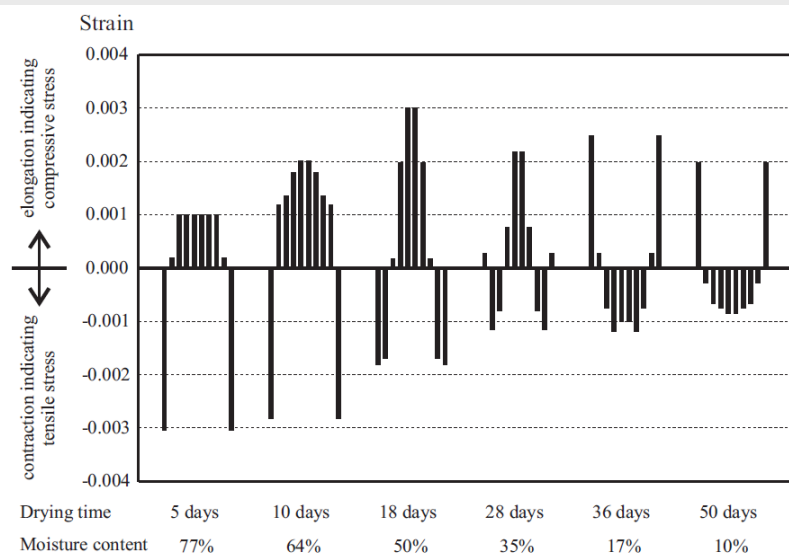
- vlhkostní (nebo teplotní) napětí (dočasné, mizí po vyrovnání vlhkosti nebo teploty)
- zbytková (trvalé, nezmizí po vyrovnání vlhkosti nebo teploty)

Obojí je vyvoláno gradientem vlhkosti (nebo teploty), ale zbytkové napětí ve dřevě zůstane i po vynulování gradientu vlhkosti (nebo teploty) a uvolní se až po rozřezání řeziva (tedy narušení struktury dřeva). Zbytkové napětí je pravděpodobně důsledkem změny vnitřní struktury dřeva a otázkou je, zda vzniká už při elastickém (přužném) namáhání nebo až při plastickém namáhání???

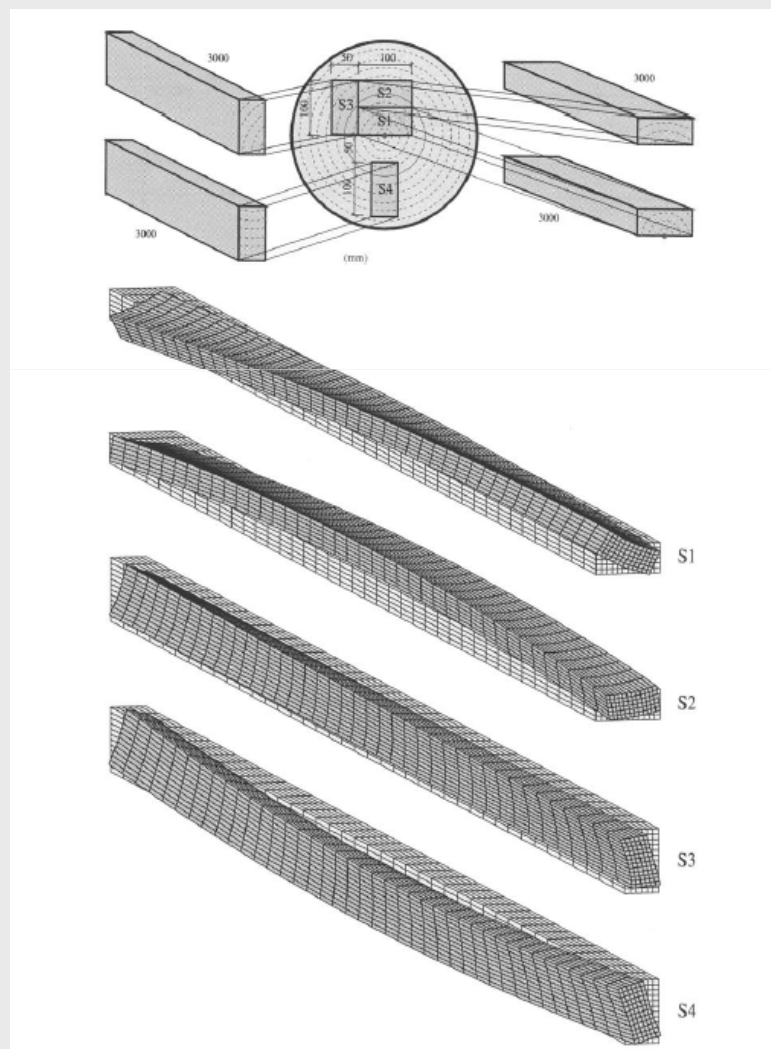
Ilustrace vlhkostního gradientu uvnitř řeziva při teplovzdušném sušení

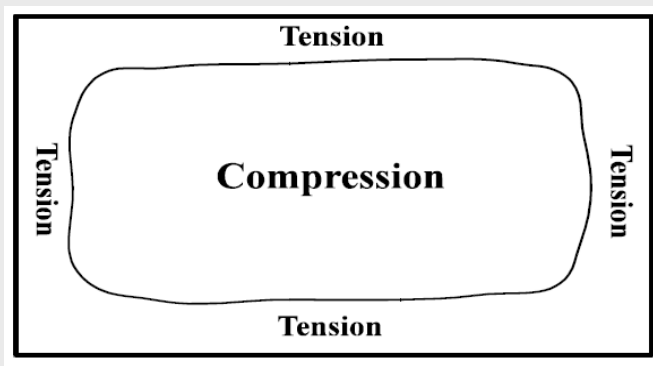

Ilustrace deformací po tloušťce řeziva při teplovzdušném sušení

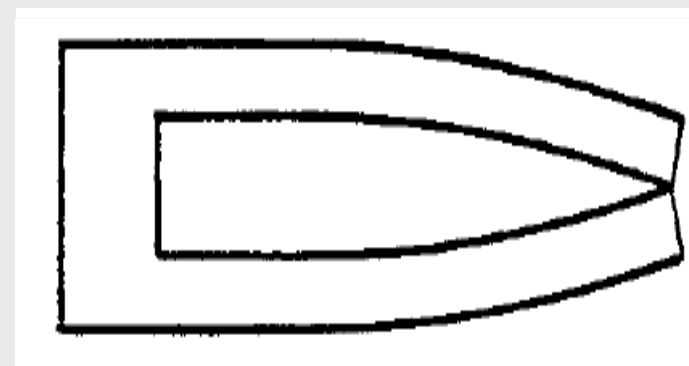
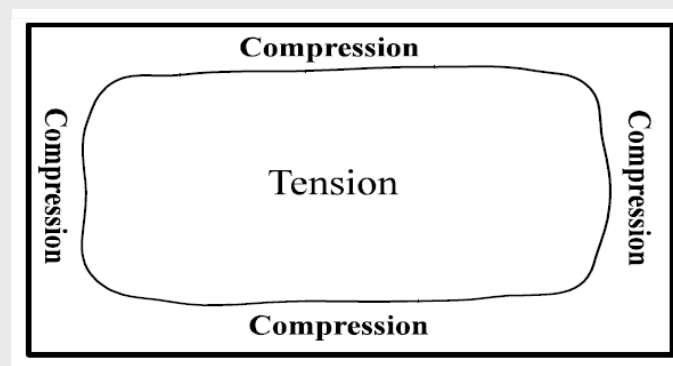

Simulované deformace řeziva při teplovzdušném sušení v závislosti na odklonu anatomických směrů od geometrických os modelu

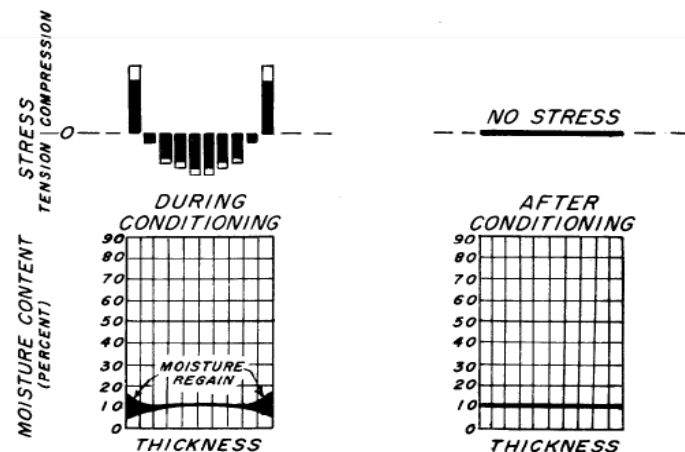
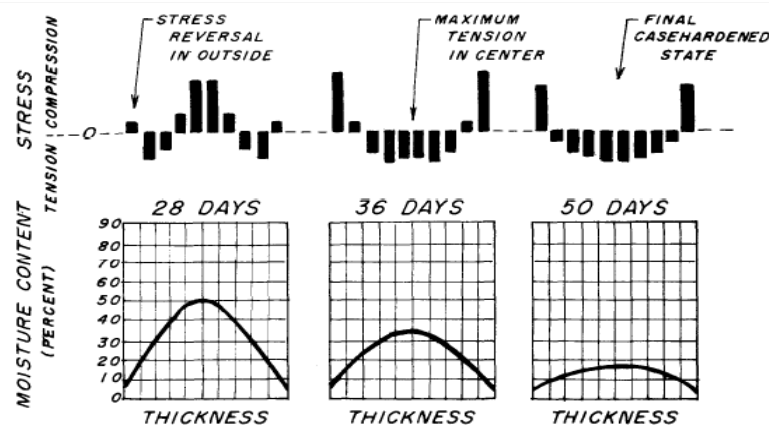
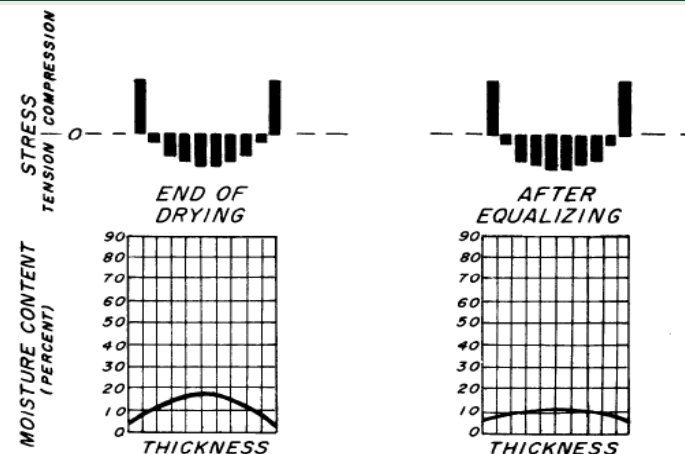
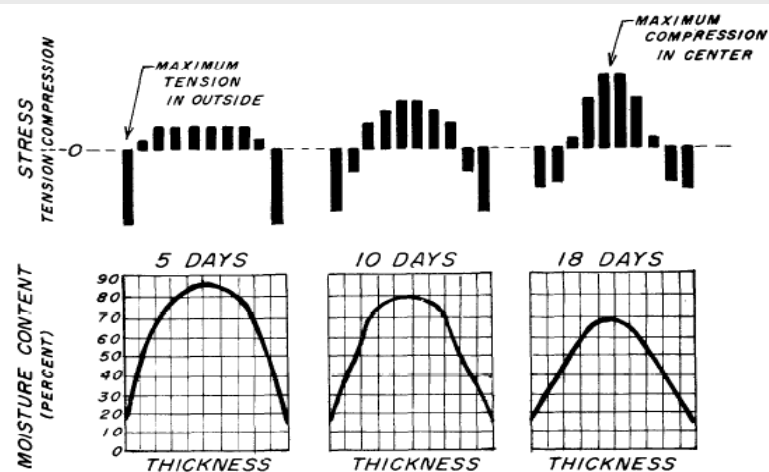

Napětí v řezivu na začátku teplotovzdušného sušení

Napětí v řezivu na konci teplotovzdušného sušení

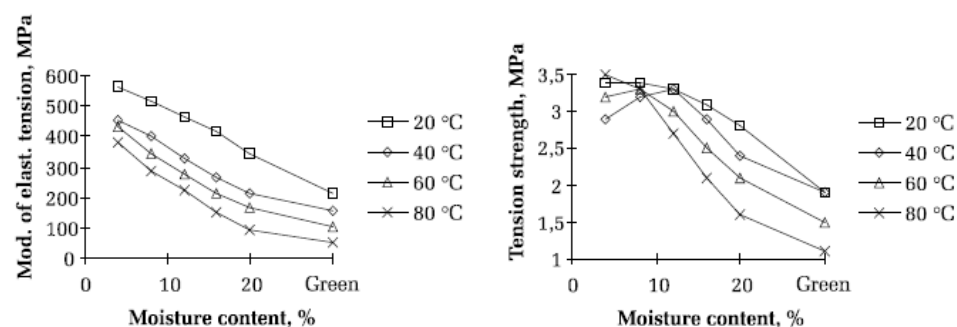
Napětí v řezivu v šesti různých časech
teplovzdušného sušení

Napětí v řezivu ve čtyřech různých
časech po teplovzdušném sušení

Temp.	20 °C		40 °C		60 °C		80 °C	
M.C.	E	$\sigma_{\max}$	E	$\sigma_{\max}$	E	$\sigma_{\max}$	E	$\sigma_{\max}$
4 %	561	3,4	455	2,9	431	3,2	380	3,5
8 %	517	3,4	400	3,2	343	3,3	289	3,3
12 %	466	3,3	330	3,3	277	3,0	226	2,7
16 %	416	3,1	267	2,9	214	2,5	152	2,1
20 %	344	2,8	214	2,4	167	2,1	96	1,6
Green	214	1,9	158	1,9	106	1,5	50	1,1

M.C.: Moisture content in wood
Temp.: Temperature in wood
E: Modulus of elasticity, MPa
 $\sigma_{\max}$: Tension strength, Mpa

Hodnoty meze pevnosti a modulu pružnosti pro tah v tangenciálním směru u borovice

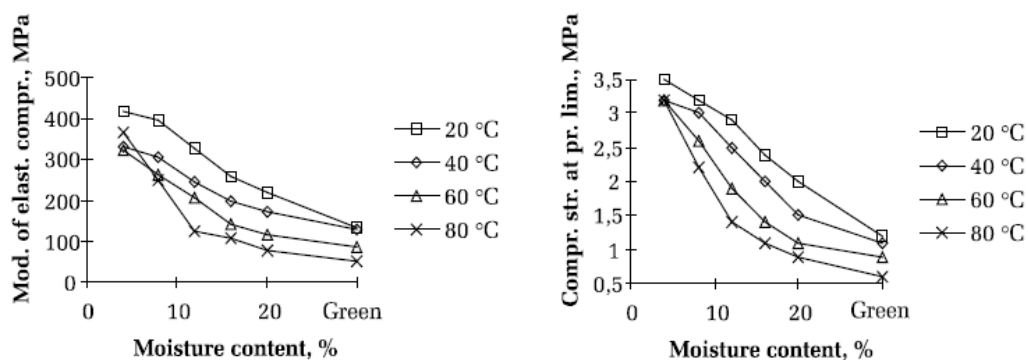

Grafické znázornění tabulky

Temp.	20 °C		40 °C		60 °C		80 °C	
M.C.	E	σ_{pl}	E	σ_{pl}	E	σ_{pl}	E	σ_{pl}
4 %	417	3,5	333	3,2	323	3,2	368	3,2
8 %	395	3,2	304	3,0	261	2,6	248	2,2
12 %	328	2,9	247	2,5	208	1,9	126	1,4
16 %	259	2,4	198	2,0	142	1,4	106	1,1
20 %	221	2,0	172	1,5	115	1,1	77	0,9
Green	132	1,2	129	1,1	87	0,9	50	0,6

M.C.: Moisture content in wood
Temp.: Temperature in wood
E: Modulus of elasticity, MPa
 σ_{pl} : Compression strength at the proportionality limit, MPa

Hodnoty meze pevnosti a modulu pružnosti pro tlak v tangenciálním směru u borovice

Grafické znázornění tabulky

According to Thelandersson & Morén (1992), the elastic modulus in tension in tangential direction is assumed to depend on moisture content u as shown in formula (1).

$$E(u) = E_f \left[1 + (\lambda - 1) \frac{u_f - u}{u_f} \right] \quad (0 \leq u \leq u_f) \quad (1)$$

where u_f is the moisture content at fibre saturation point, E_f is the elastic modulus for $u \geq u_f$ (green material) and λE_f is the elastic modulus for $u=0$. It is pointed out that $\lambda=3$ is a typical value for softwood in tension.

